

Publikacija o studiranju u inostranstvu

ORGANIZATION OF
MONTENEGRINS
STUDYING ABROAD

Urednik i rukovodilac autorskog tima:

Ivan Pićurić

Izvršni direktor:

Balša Lubarda

Autorski tim:

Andrea Stanišić

Andrija Klikovac

Selma Bulić

Aleksandar Vučinić

Katarina Lazović

Marija Sindić

Marko Leković

Svetlana Duković

Vedad Fetahović

Dizajn dokumenta:

Jovan Jovančević

Uz veliku pomoć crnogorskih studenata u inostranstvu

Za utiske, korekcije, dodatke: ocsi.omsa@gmail.com

ORGANIZATION OF
MONTENEGRINS
STUDYING ABROAD

Sadržaj

Uvod.....	4
Administracija.....	5
Viza/dozvola za boravak.....	5
Diplomatska predstavništva.....	10
Prevoz.....	11
Kako do zemlje boravka?.....	12
Prevoz unutar zemlje boravka.....	14
Finansije.....	17
Troškovi smještaja.....	18
Troškovi ishrane.....	21
Troškovi osiguranja.....	22
Troškovi bankarskih usluga.....	23
Prihodi.....	24
Svakodnevni život.....	28
Jezik.....	26
Kultura i noćni život.....	27
Preporuke.....	28
Sport.....	29
Internship programi.....	29
Studentske organizacije.....	31
Poruka.....	34

Uvod

Poštovani/a,

Sa zadovoljstvom predstavljamo Publikaciju “Studiranje u inostranstvu: Šta (ne) znamo o životu u zemlji studiranja”. Nakon pokušaja da definišemo i približimo ključne karakteristike populacije crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI), te predstavimo složenost i ukažemo na različitost aplikacionih procesa, pretpostavićemo da je kandidat uspješno prošao/la sve krugove testiranja; te da planira svoje putovanje u zemlju studiranja.

Po upisu željenog studijskog programa u inostranstvu, odnosno uspješnog završetka aplikacionog procesa, studenti opravdano imaju razloga za slavlje. Ipak, samim dolaskom u zemlju u kojoj će provesti dio svojih studija, otvara se sijaset novih pitanja: od onih ozbiljnijih – kao što su pitanje smještaja, prevoza, finansija, administrativnih obaveza u zemlji studiranja, do onih manje ozbiljnih (ne i manje važnih) – poput mjesta za izlaske, znamenitosti, kulturnog života i lokalnih specijaliteta. Od odgovora na ta pitanja će zavisiti i njihovo iskustvo života u stranoj zemlji, možda jednako kao od kvaliteta studijskog programa. Samim tim, ovu Publikaciju, kao i druge do sad, treba shvatiti kao pokušaj da približimo iskustva naših članova, njihove ‘naučene lekcije’, koje imaju potencijal da učine boravak u zemlji studiranja što prijatnijim.

Ukoliko mislite da smo nešto neopravdano izostavili, previdjeli, ili jednostavno želite uputiti svoje viđenje ovog vodiča, pišite nam na **ocsi.omsa@gmail.com**.

Administracija

Viza/dozvola za boravak

Zahtjev za dobijanje vize se popunjava uglavnom u diplomatskim predstavništvima (DKP) u Crnoj Gori ili u nekim od centara u region, ukoliko određena zemlja nema predstavništvo u Crnoj Gori. Informacije o viznim režimima za građane Crne Gore mogu se naći na linku www.mypei.gov.me/rubrike/konzularni-poslovi/vizni-rezim-cg/. Dakle, ukoliko je neophodna viza za ulazak u državu u kojoj student namjerava da studira, neophodno je da se prvo podnese zahtjev za dobijanje studentske vize u DKP te države u Crnoj Gori, a da potom nakon ulaska u državu boravka podnese zahtjev za dobijanje boravišne dozvole za jednogodišnji period. Važno je napomenuti da, čak iako nije obavezno imati vizu za kratkotrajan I turistički (do 3 mjeseca u EU) boravak u određenoj državi, velike su šanse da se mora imati studentska viza. Stoga, uvijek je najbolje da se blagovremeno konsultuje sa zvaničnim diplomatskim predstavništvom. Treba napomenuti i to da određene države nemaju svoja predstavništva u Crnoj Gori, tako da sama procedura slanja dokumenata ili odlaska lično u najbližu ambasadu (često u Beogradu) iziskuje dodatno vrijeme i trud.

Najčešće tražena dokumenta koja treba priložiti uz zahtjev za dobijanje dozvole boravka, kao i vize, su: potvrda da osoba nije osuđivan/a, potvrda da osoba ima dovoljno sredstava na računu kako bi mogla sebe da izdržava tokom studija, zdravstveno osiguranje, fotografija formata za pasoš, potvrda da je student primljen na fakultet i kopija pasoša na kom se vidi datum ulaska u zemlju.

Izdvojili smo neke od karakterističnih procedura dobijanja vize crnogorskih građana za studiranje u inostranstvu:

• **Argentina**

Prijava za vizu se vrši uglavnom preko kancelarije za međunarodne studente Univerziteta na kojem student počinje studije. Studentska viza se dobija na godinu dana, nakon čega može biti obnovljena. Ova viza je takođe i radna te studenti sa istom mogu zasnovati i radni odnos u Argentini.

• **Austrija**

Za prvu vizu se aplicira u glavnom magistratu u Beču, naši državljani imaju pravo da borave u Austriji 90 od 180 dana u kontinuitetu (Šengen), te u tom roku da apliciraju i dobiju vizu na osnovu upisanih studija.

• **Češka Republika**

Spisak dokumenata potrebnih za vizu mogu se naći na sajtu češke ambasade. Zahtjev se ne predaje u Crnoj Gori, pošto se na raspolaganju nalazi samo konzulat. Moguće je predati dokumenta u ambasadi republike Češke u Beogradu. Proces traje do 90 dana. Viza se može produžiti predajom potrebnih dokumenata u kancelariji ministarstva unutrašnjih poslova (MOI office). Za predaju dokumenata u određenoj kancelariji se prijavljujete online.

• **Estonija**

Zahtjev za dobijanje studentskog boravka u Estoniji se predaje u policiji. Pored neopodnih dokumenata se mora platiti i taksa u iznosu od 60 eura.

• **Francuska**

Zahtjev za dobijanje vize se predaje prvi put u francuskoj ambasadi u Beogradu a kasnije se može obnoviti u bilo kom gradu Francuske.

• **Irska**

Republika Irska nema diplomatsko predstavništvo u Crnoj Gori, te se zahtjevi za vizu predaju u počasnom konzulatu Irske u Beogradu. Nakon toga, konzulat šalje dokumentaciju na kontrolu u ambasadu u Budimpešti, a oni dalje u Dablin gdje se zahtjev za vizu obrađuje. Sve to traje 2-5 mjeseci, pa zahtjev treba podnijeti najmanje 3-4 mjeseca unaprijed.

• **Italija**

Zahtjev za dobijanje vize se predaje u Crnoj Gori, tačnije u italijanskoj ambasadi.

Dobija se uobičajen spisak dokumenata koja su potrebna.

• **Japan**

Za stipendiste Vlade Japana procedura je jednostavna, sve što je potrebno je donijeti fotografiju u ambasadu (3.5x4.5 u cm). Za one koji nisu stipendisti viza se dobija u ambasadi Japana u Beogradu. Sva dokumentacija pribavlja se uz jasne instrukcije iz ambasade (potrebno je imati međunarodno osiguranje, dokaz o finansijskim sredstvima od po 100\$ po danu, plan boravka itd.).

• **Južna Koreja**

Potrebno je zakazati termin u imigracionoj službi, sva potrebna dokumentacija se predaje tamo. Za izdavanje privremenog boravka se plaća administrativna taksa.

• **Kanada**

Proces za dobijanje kanadske vize je u elektronskoj formi posredstvom kancelarije VFS Global: Može se aplicirati iz zemlje boravka. Nakon odobrenja dobijanja vize (u prosjeku 7 dana), neophodno je poslati

poštom pasoš u najbližu ambasadu (Beograd), nakon čega će isti biti vraćen poštom.

Prilikom dolaska u Kanadu, na aerodromu u kancelariji za imigracije je neophodno aplicirati za studentsku boravišnu dozvolu.

• **Mađarska**

Ambasada Mađarske u Crnoj Gori izdaje studentske vize - ne izdaje vize za druge vrste boravka, već to radi preko Slovenije. Procedura je jednostavna – uz popunjen formular, potvrdu sa fakulteta o prijemu i eventualnom stipendiranju (ili potvrde o stanju na računu u banci ukoliko to nije slučaj), i dvije fotografije, vizu je moguće preuzeti za nekih mesec dana.

• **Makedonija**

Zahtjev za dobijanje vize se predaje ambasadi Makedonije u Podgorici. Procedura je jednostavna, a spisak dokumenata potrebnih za vizu se može naći na sajtu ambasade.

• **Norveška**

Moguće je aplicirati po dolasku u Norvešku ili putem konzulata u Podgorici koji šalje dokumenta ambasadi u Beogradu.

• **Rumunija**

Potrebna dokumentacija se predaje u Ambasadi republike Rumunije u Podgorici. Sva potrebna dokumenta može se pronaći na sajtu ambasade.

• **Ruska Federacija**

Procedura za dobijanje vize je jednostavna. Na osnovu pozivnog pisma (poslatog od strane Ministarstva ili obrazovne ustanove koje stiže na

adresu studenta ili direktno u Ambasadu) popunjava se elektronski upitnik koji se nosi sa ostatkom dokumentacije u ambasadu Ruske Federacije u Podgorici.

• SAD

Zahtjev se predaje u Ambasadi u Podgorici. Nakon primanja na fakultet, dobija se I-20 formular sa podacima o svim troškovima, koji je dokaz da je prijava uspješna. Prije toga se šalje aplikacija i izvod bankovnog računa - dokaz da student može da priušti školovanje. Ako je školarina za godinu dana \$25,000, onda je potrebno imati toliko na računu. Kad se dobije I-20, dobija se i DS160 na kućnu adresu te se zakazuje intervju, i to putem interneta. To se radi kada se dobije sva potrebna dokumentacija: pasoš, izvod iz matične knjige, I-20, bankovni račun, potvrda o prijemu. Viza se dobija u roku od 24h-48h nakon intervjua. Kad se putuje, neophodno je da sa sobom nositi I-20, te da dokument bude potpisan od strane savjetnika na fakultetu.

• Slovenija

Zahtjev za dobijanje vize, zajedno sa potrebnim dokumentima se predaje u Sloveniji, u jednoj od upravnih enota. Informacije o dokumentaciji te tačnim adresama pomenutih ustanova u pojedinačnim gradovima može se naći u priručniku za crnogorske studente u Sloveniji, koji se nalazi na sajtu OCSI.

• Španija

Zahtjev i svi neophodni dokumenti se predaju u ambasadi Španije u Beogradu. Procedura dobijanja vize traje od 3-6 nedelja. U slučaju nepotpune dokumentacije, postoji velika mogućnost za odbijanjem,

tako da je neophodno pripremiti sva dokumenta u skladu sa zahtjevom Ambasade u Beogradu.

- **Švajcarska**

Zahtjev se predaje u Švajcarskoj ambasadi u Beogradu. Lista dokumenata za crnogorske državljanje postoji na sajtu pomenute ambasade.

- **Švedska**

Zahtjev za vizu se predaje online, ali tek nakon što se dobije potvrda sa fakulteta o primanju na studijski program. Viza se plaća oko 100€ a procedura je relativno jednostavna; sve je online organizovano i šalju se skenirana dokumenta. Odluka o aplikaciji se donosi brzo, često za samo par dana. Ipak, na website-u Ambasade je navedeno da se čeka mjesec do dva, kako bi se ogradili od eventualnog kašnjenja.

- **Turska**

Viza se dobija u Ambasadi Turske u Podgorici. Prvo se dobija viza-vinjeta na tri mjeseca, koja se poslije prevodi u studentsku boravišnu dozvolu.

- **Ujedinjeni Arapski Emirati**

Aplikacija za dobijanje lične karte se popunjava online, radi se medicinski pregled, a potom se sve preda studentskoj službi uz pasoš.

Diplomatska i konzularna predstavništva

Diplomatsko-konzularna predstavništva su sastavni dio Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore i mogu biti važan oslonac u rješavanju administrativnih i ostalih pitanja tokom tvog školovanja u inostranstvu. U slučaju gubitka identifikacionih dokumenata, dobijanja dokaza o

državljanstvu i/ili prebivalištu, birokratskih nesporazuma te eventualnih problema sa zakonom zemlje studiranja važno je prvo kontaktirati crnogorsku ambasadu.

Neke zemlje, kao što su SAD, Ujedinjeno Kraljevstvo, Argentina, Turska, Italija, Austrija i Slovenija imaju brojnu populaciju crnogorskih iseljenika koji često ostvaruju saradnju sa našim studentima preko diplomatskih predstavništava.

Napomena: Na stranici Ministarstva može se pronaći aktuelna lista ambasada i konzulata Republike Crne Gore, sa tačnim adresama i kontaktima.

Prevoz

Razvoj saobraćajne infrastrukture i olakšane procedure kretanja ljudi globalnog društva, posebno su doprinijele efektivnijoj i efikasnijoj mobilnosti studenata. U proteklim godinama benefite ovog procesa, sve u većoj mjeri, koriste i crnogorski studenti koji se opredijele da svoj obrazovni put nastave u inostranstvu.

Studentski prevoz je potrebno sagledati s dva aspekta: prevoz na relaciji Crna Gora - država u kojoj se započinju studije i prevoz unutar države studija.

Na osnovu informacija i iskustava studenata koje smo prikupili, pokušaćemo da pružimo korisne savjete o načinu prevoza s ciljem otklanjanja mogućih barijera, uštede vremena i novca.

Kako do zemlje boravka?

Odabir prevoznog sredstva iz Crne Gore prvenstveno je uslovljen lokacijom države studija, a efikasnost i ekonomičnost putovanja su glavni faktori pri donošenju odluke o načinu prevoza. Opcije su trenutno svedene na prevoz autobusom i avio i željeznički saobraćaj, kako je pomorski saobraćaj iz Crne Gore trenutno jedino moguć ukoliko je destinacija studenta jug Italije.

Kako bi se odabrala najbolja opcija, u slučaju avio saobraćaja, predlažemo korišćenje nekih od sajtova poput: Skyscanner, Opodo, Momondo ili Amadeus.net, koje će predložiti najekonomičniju i najbržu dostupnu avio konekciju.

Napomena: Prilikom pretraživanja na ovim ili sličnim sajtovima predlažemo da se kao aerodrom polaska razmotri i aerodrom u Dubrovniku i aerodrom u Tirani, s obzirom na to da oni pružaju usluge većeg broja avionskih kompanija.

Takođe, kao državljanin Crne Gore koji ima status studenta, postoji pravo da se ostvari popust na avionske karte nacionalnog avio prevoznika Montenegro Airlines. Popust omogućava fiksne cijene avionskih karata

tokom trajanja studentske godine, koje su niže od tržišnih cijena istog prevoznika. Da bi se ostvario popust, potrebno je imati manje od 26 godina i dostaviti kopiju važećeg pasoša i potvrdu od fakulteta o upisanoj školskoj godini. Ostale informacije i fiksne cijene povratnih avionskih karti mogu se pronaći na website-u kompanije.

Napomena: Nekada je moguće pronaći avionske karte po povoljnijim cijenama u ponudama turističkih agencija i navednih sajtova od studentskih cijena Montenegro Airlines-a. Zbog toga, preporučujemo pretraživanje i sajtova turističkih agencija!

Takođe, ukoliko se dio studija završava kao student Erasmus programa dostupna je mogućnost ostvarivanja 15% popusta na 8 pojedinačnih letova ili 4 povratna leta, kao i besplatan čekirani prtljag maksimalne težine do 15kg kada se putuje Ryan Air-om.

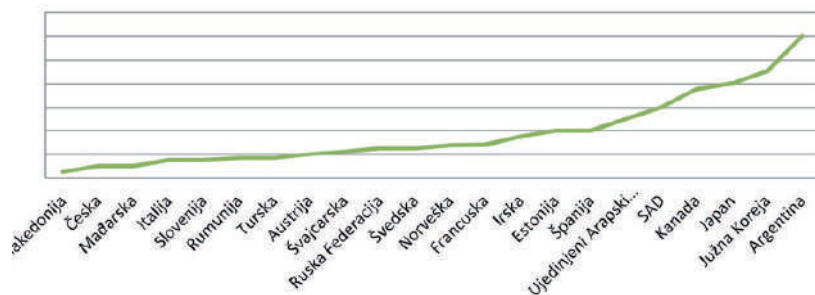
Na osnovu informacija i iskustva crnogorskih studenata, usluge autobuskih prevoznika se slabo koriste zbog neekonomičnosti i dužine puta. Ako se student ipak odluči za ovaj vid prevoza, većinu potrebnih informacija može dobiti putem kontaktiranja autobuskih stanica, kao i na sajtu busticket4me. Međutim, važno je napomenuti da informacije navedene na pomenutom sajtu nisu uvijek ažurirane, pa je stoga preporučljivo uvijek direktno stupiti u kontakt sa autobuskom stanicom sa koje se polazi.

Ukoliko je država studija Italija, može se iskoristiti pomorska linija Bar - Bari, a korišćenje ove linije preporučujemo prvenstveno studentima u južnoj regiji Italije. Pored toga, rezervisanje karte posredstvom turističke agencije Grand je najefikasnija opcija pri rezervisanju karte na navedenoj liniji, ali je važno znati da se karte ne mogu kupiti

unaprijed, već ih je potrebno rezervirati 2 do 3 dana prije polaska. Na osnovu podataka koje smo prikupili od studenata, a i sa websajtova napravili smo grafik koji prikazuje trend rasta cijene povratne karte u zavisnosti od zemlje.

Prevoz unutar zemlje boravka

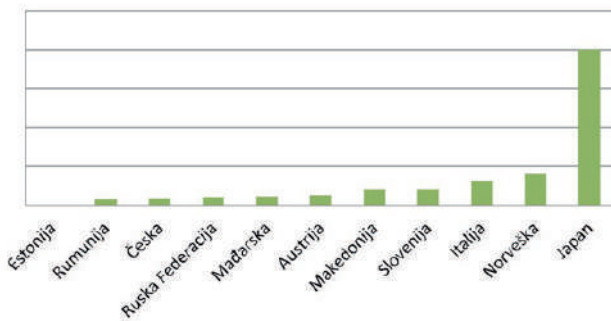
Prevoz u okviru zemlje/mjesta boravka je nešto na šta se studenti brzo naviknu, ali ipak može predstavljati problem na samom početku, posebno ako se radi o velikim gradovima. Najčešće se kao osnovni oblik prevoza koristi javni prevoz, koji često nudi opcije kupovine mjesečne ili semestralne karte, sa studentskim popustom. Cijene naravno variraju od mjesta do mjesta, tako da npr. u Frankfurtu semestralna karta iznosi

215€, u Berlinu oko 240€, u Lisabonu je mjesečna karta 35€, dok u Ljubljani mjesečna karta iznosi 20€, a u Estoniji je za stanovnike Talina besplatan. Naravno, blizina fakulteta i centra grada, i shodno tome učestalost korišćenja javnog prevoza su faktori koji se uzimaju u obzir prilikom odabira najbolje opcije za kupovinu karte. Ukoliko se koristi javni prevoz, studentima savjetujemo da provjere da li postoje mobilne aplikacije, koje najčešće nose naziv preduzeća javnog prevoza, a koje im u značajnoj mjeri mogu olakšati korišćenje javnog prevoza, tako

sto u svakom trenutku omogućavaju pregled reda vožnje i upućuju na najbližu stanicu. Jedna od vrlo korisnih mobilnih aplikacija, koja se pritom može koristiti za sve informacije o svim dostupnim oblicima javnog prevoza u većini zemalja širom svijeta (npr. SAD, Njemačka, Holandija, Kina) je City Mapper.

Voz, kao jedno od najudobnijih prevoznih sredstava, predstavlja jednu od opcija za međugradska putovanja u okviru zemlje boravka. Ono što je nedostak ovog prevoznog sredstva jesu cijene koje često mogu biti nepristupačne. Ipak, mogu se naći i opcije koje su povoljnije, kao što su regionalne ponude (npr. regionalna Deutsche Bahn dnevna karta koja važi za bavarsku regiju), i slične ponude i akcije. Za pretragu prevoza vozom na nivou EU, preporučujemo sledeći sajt: <https://www.trainline.eu>.

Ipak, kako bi izbjegli visoke cijene karata, studenti se često odlučuju za alternativne načine prevoza, poput BlaBla car servisa, koji se može koristiti i za međunarodna putovanja, ili za slične usluge koje funkcionišu u okviru određene zemlje (u Sloveniji je to prevoz.org). Ovakvi carpooling

servisi funkcionišu na principu dijeljenja troškova putovanja automobilom sa vozačem i, ukoliko ih ima, ostalim putnicima, tako što vozač na odgovarajućem sajtu objavi ponudu dijeljenja vožnje do određene destinacije, koja se dalje ugovara pozivom na broj koji je vozač ostavio. Usluge koje se mogu naći na ovim sajtovima često obuhvataju i pregled ocjena svakog vozača, tako da se mogu uzeti u obzir iskustva drugih putnika. Jedna od najpopularnijih i najpoznatijih kompanija koje pružaju ovu vrstu usluga prevoza je svakako Uber koji je široko zastupljen širom svijeta, a cijene su u nekim slučajevima pristupačnije nego pri korišćenju usluga taksi kompanija (npr. u UK). Takođe, korišćenje usluga kompanija kao što je Car2Go je veoma pogodno u slučaju kada student i/ili neko od prijatelja ima važeću vozačku dozvolu u zemlji boravka, jer omogućava iznajmljivanje auta na inovativan i jednostavan način.

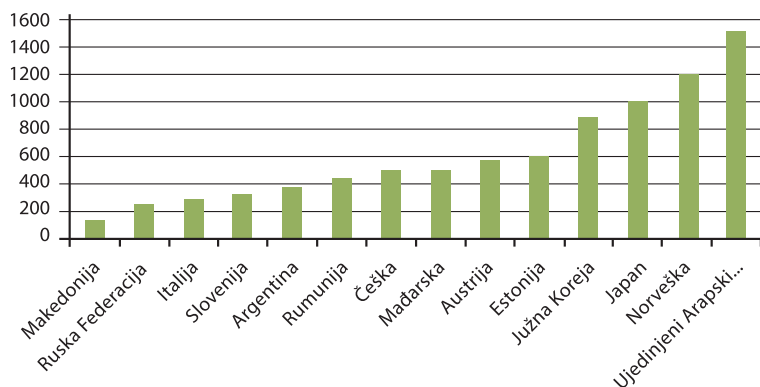
Naravno, jedno od alternativnih prevoznih sredstava jeste i biciklo. Ovakav način prevoza ima niz prednosti kao što su neophodna fizička aktivnost, ušteda novca, briga o životnoj sredini i slično. Mnogi gradovi imaju dobro razvijenu mrežu javnog bicikl prevoza (bicikelj sistem u Ljubljani i MOL Bubi u Budimpešti). Ukoliko se student odluči za ovakav vid javnog prevoza, korisno je instalirati mobilne aplikacije, kako bi se u svakom trenutku znalo koja je najbliža stanica na kojoj ima slobodnih bicikala.

Finansije

Uz odabir fakulteta i proces aplikacije, troškovi sigurno predstavljaju najznačajniji i najkompleksniji segment na koji treba obratiti pažnju. Naš cilj je da pružimo informacije kako bi student mogao kreirati prosječan potreban budžet u skladu sa studentskim standardnim troškovima, a takođe i prezentovali nekoliko savjeta kako da se racionalizuju troškovi. Analiziraćemo glavne troškove, kako bismo stvorili kompletniju sliku o potrebnom budžetu i prenijeli korisna iskustva crnogorskih studenata u inostranstvu.

Troškovi na mjesečnom nivou

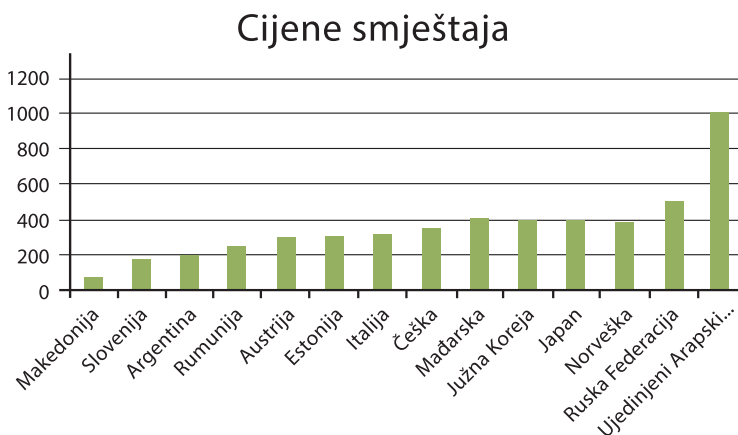
Kako bismo okvirno dobili pregled troškova koji su, iz studentskog ugla, neophodni za boravak i studiranje u različitim zemljama inostranstva, sproveli smo anketu u kojoj su učestvovali studenti u inostranstvu, odgovarajući na pitanje koliko novca je potrebno na mjesečnom nivou kako bi pokrili osnovne potrebe (smještaj, hrana i prevoz) u zemlji u kojoj studiraju. Anketom je obuhvaćeno 14 zemalja, i to: Argentina, Austrija, Češka, Estonija, Italija, Japan, Južna Koreja, Mađarska,

Makedonija, Norveška, Rumunija, Rusija, Slovenija, i UAE. Bar chart pokazuje da su Emirati i Norveška dvije najskuplje zemlje za prosječnog studenta jer je u njima neophodno imati mjesečno oko 1200 do 1500 eura kako bi se zadovoljili osnovni troškovi života. Za razliku od ovih država, 150 eura će u Makedoniji biti dovoljno da se podmiere osnovne studentske mjesečne potrebe.

Troškovi smještaja

Najznačajniji trošak i najveća briga kako studenata, tako i roditelja – Kako pronaći pristojan, siguran, adekvatno javnim prevozom povezan, blizu fakulteta i prihvatljive cijene smještaj?

Kao prvi korak, predložimo obraćanje servisu fakulteta i raspitivanje da li postoje studentski domovi u sklopu univerziteta ili da li saraduju sa

određenim privatnim domovima za studente. Dom predstavlja jednu od najboljih mogućnosti za rješenje ovog pitanja. Cijene su pristupačne i domovi su najčešće blizu univerzitetskih centara i dobro su povezani

javnim prevozom. Na mjesečnu cijenu utiču mnogi faktori: standard države, uređenost studentskog doma, tip sobe/apartmana (npr. jednokrevetna/višekrevetna soba). U prosjeku, sobu je moguće pronaći za 200-600 eura. Često stipendije za školarinu omogućavaju potpunu ili parcijalnu subvenciju troškova stanovanja u studentskom domu, koju treba iskoristiti, ukoliko ta postoji opcija.

Sljedeća je mogućnost iznajmljivanja sobe/stana. Takođe treba prvo provjeriti da li postoji servis univerziteta koji pomaže studentima oko pronalazjenja i rentiranja soba/apartmana/stanova. Jedna od opcija je i angažovanje agencija za nekretnine koje se bave rentiranjem. Ova opcija može uštedjeti dosta vremena, ali sigurno i prouzrokovati dodatne troškove (nekada i u visini jedne mjesečne rente).

Mogućnost koju preporučujemo jeste pretraga na facebook-u, gdje postoje mnogobrojne grupe studenata koji objavljuju oglase za pronalazak cimera/cimerke, odnosno javni oglasi koji se objavljuju u okolini i na samim fakultetima. Takođe, u zavisnosti od države postoje aplikacije za telefone i sajtovi koji omogućavaju lakše pretraživanje i sužavaju značajno pretragu.

Cijena zakupa stana/sobe zavisi od mnogo faktora: udaljenosti od fakulteta, veličine i uređenosti stana, broja cimera/cimerki, standarda i cijena nekretnina u gradu/državi. Na osnovu ankete i iskustava crnogorskih studenata, ukoliko se živi sa cimerima, trošak zakupnine na mjesečnom nivou iznosi od 75 eura po osobi (države bivše Jugoslavije, naročito Makedonija) do oko 1000 eura u Ujedinjenim Arapskim Emiratima.

SAVJET: Studenti treba da vode računa o tome da ne plaćaju ništa prije potpisivanja ugovora, kao i da ne potpisuju ugovor prije nego li ga dobro pročitaju!

Kad je u pitanju potraga za stanom, sumiraćemo naše preporuke u tabeli 1.

Tabela 1: Preporuke za alate u potrazi za smještajem

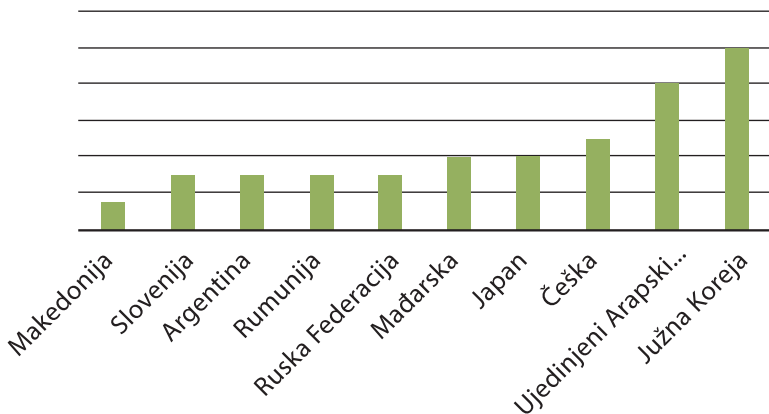
Internacionalna pokrivenost	Broj univerziteta
Italija	www.immobiliare.com
Slovenija	www.mojcimer.si
Austrija	www.housingvienna.com
Makedonija	www.pazar3.mk
UK	www.crm-students.com
Francuska	www.fac-habitat.com/en/student-housing
Češka	www.studentflats.cz
Njemačka	www.study-in.de/en/plan-your-stay/accommodation/dormitoryfinder/ www.daad.de/deutschland
Rusija	www.avito.ru
UAE	www.dubizzle.com
Argentina	https://buenosaires.craigslist.org/ https://www.roomgo.com.ar/ https://www.ba-h.com.ar/Residencias.html

Troškovi ishrane

Ovaj tip troškova u najvećoj mjeri zavisi od izbora studenta. Na osnovu informacija koje smo dobili od studenata, naša preporuka je korišćenje studentske menze. Generalno, ishranom u menzi značajno se štedi vrijeme koje bi se utrošilo za pripremu obroka, a takođe i novac. Menze se uglavnom nalaze u blizini fakulteta, adekvatne su studentskim potrebama i hrana je zadovoljavajućeg kvaliteta.

Sem menzi, naš predlog je i da student sam priprema svoje obroke. Cijene u prodavnicima u prosjeku nisu značajno veće u odnosu na cijene u Crnoj Gori, ali takođe zavise od standarda države. Pretragom visine prosječne potrošačke korpe u državi gdje se započinju studije, mogu se dobiti generalne informacije. Nije iznenađujuće i ukoliko se određene proizvodi pronađu po cijenama nižim od crnogorskih. Svakodnevno u različitim lancima prodavnica postoje ponude proizvoda po akcijskim cijenama – treba pratiti ponude!

Is sledećeg grapha možemo vidjeti da je cijena ishrane najniža u Makedoniji i iznosi svega 75 eura, dok je u Južnoj Koreji potrebno čak 500.

SAVJET: Raspitati se kod kolega o trgovinama, restoranima i ponudama koji nisu namijenjene turistima i gdje se mogu naći proizvodi po nižim cijenama.

Troškovi osiguranja

Nakon dolaska u zemlju gdje se upisuju studije, potrebno je prijaviti boravak nadležnom organu kako bi se dobila studentska boravišna dozvola. Procedure dobijanja boravišne dozvole su različite u zavisnosti od nacionalnog zakonodavstva države, ali gotovo sve predviđaju posjedovanje zdravstvenog osiguranja. Zbog velikog broja vrsta i iznosa osiguranja, neopohodno je obratiti pažnju koji tip osiguranja je predviđen za dobijanje boravišne dozvole. Nakon toga, treba provjeriti na sajtovima osiguravajućih kuća ponude studentskih osiguranja za boravišnu dozvolu. Cijene polisa mogu biti različitih visina u zavisnosti od odabira osiguravajuće kuće i vrste osiguranja, što znači da je teško uspostaviti pravilo. Državne stipendije i veliki broj stipendija privatnih fondacija uključuje u stipendiju i troškove osiguranja što automatski štedi i vrijeme i novac dobitniku stipendije. Takođe, provjeriti da li država u kojoj se studira ima potpisan sporazum o zdravstvenom osiguranju sa Fondom za zdravstveno osiguranje Crne Gore. Ukoliko postoji sporazum, potrebna je samo potvrda da je student nosilac zdravstvenog osiguranja crnogorskog državnog fonda koju isti izdaje. Interesantno je i navesti slučaj Sjedinjenih Američkih Država u kojima se najčešće naši studenti ne osiguravaju već nose sa sobom putno internacionalno osiguranje jedne od crnogorskih osiguravajućih kuća. Jednostavnije, a i znatno jeftinije.

Navešćem nekoliko osiguravajućih kuća, na osnovu pozitivnog iskustva naših studenata (tabela 2):

Tabela 2: Preporuke za osiguravajuće kuće u određenim zemljama

Italija	http://www.unipolsai.it
Bugarska, Poljska, Austrija, Rumunija, Španija	www.uniqagroup.com
Češka	www.maximapojistovna.cz/en/campaign/foreigners-insurance
Turska	http://www.sgk.gov.tr

Troškovi bankarskih usluga

Banke u inostranstvu nude studentima usluge po veoma povoljnim uslovima. Troškovi otvaranja i održavanja žiro računa u nekoj od banaka u inostranstvu su minimalni. Ukoliko se student opredijeli za korišćenje Visa i Mastercard kreditne kartice crnogorskih banki, onda savjetujemo da se raspitaju koja banka nudi najbolju opciju za zemlju boravka. Za Rusiju je najbolja kartica CKB banke, dok je za Makedoniju NLB jer ne postoji nikakva provizija prilikom transakcija.

Za transfer novca između države studija i Crne Gore može se koristiti IBAN - International Bank Account Number, koji se može otvoriti u bilo kojoj banci ili pomoću Western Union ili Transferwise servisa. Takođe, moguće je slati novac i između dva paypal naloga.

U Tabeli 3 će biti i nekoliko sugestija o tome koju banku treba odabrati u zavisnosti od zemlje boravka.

Tabela 3: Preporuke banke u određenim zemljama

Država	Banka	Država	Banka
Rusija	CKB	Makedonija	NLB
Rumunija	Raifaissen	Argentina	Banco de la Nacion
UAE	Hilal Banka, First Abu Dabhi	Slovenija	NLB
Italija	Carime, UniCredit	Japan	Mitsubishi ufi
Mađarska	CKB, OTP	Morveška	DNB

Prihodi

Najčešći izvor prihoda studenata u inostranstvu su stipendije. U nekim slučajevima, tim iznosom su obuhvaćeni troškovi školarine i smještaja, kao i džeparac za ostale troškove na mjesečnom nivou. Nekad su iznosom stipendije obuhvaćeni i troškovi knjiga, vize, boravišnih troškova i osiguranja - ali nekada to nije tako i studentima je potreban dodatni izvor prihoda. Ukoliko je student samofinansirajući, finansijski pritisak je veći. U rješavanju ovog problema glavnu ulogu igraju roditelji, ali valja napomenuti da u većini slučajeva studentska boravišna dozvola dozvoljava i određen broj radnih sati na sedmičnom nivou - u zemljama EU je to 20h sedmično, dok se na primjer u Argentini može raditi i puno radno vrijeme. Satnice variraju od države do države, ali ono što u krajnjoj mjeri uslovljava mogućnost dodatnog radnog angažmana jeste nivo opterećenja na studijama, odnosno preostalo vrijeme van fakultetskih obaveza.

Prva adresa na kojoj vrijedi potražiti studentski radni angažman jeste sam univerzitet na kojem se studira. Nerjetko univerziteti nude poslove koji se uglavnom odnose na rad u biblioteci, kancelariji za strane studente, organizovanje ljetnjih škola, rad u kantini fakulteta, kopirnici, i druge poslove koji ne zahtijevaju veći nivo znanja jezika zemlje u kojoj se studira. Van toga, najčešće opcije za dodatno zaposlenje za studente u inostranstvu su poslovi na recepcijama hotela, u restoranima i kafićima koji pretežno privlače strane goste i gdje je prednost odlično znanje stranih jezika. Tu su zatim i poslovi u internacionalnim firmama u sektorima za odnose sa mušterijama (customer service, call centri) i slično.

Znanje jezika zemlje boravka je naravno velika prednost, koja otvara veće mogućnosti pronalaska odgovarajućeg posla. Neke zemlje, kao što je Slovenija, preko tzv. Studentskog servisa, nude studentima raznovrsne mogućnosti zaposlenja pod fleksibilnijim uslovima radnog vremena, a studenti su ovdje u prosjeku plaćeni 4 eura po satu. Plata naravno zavisi opet od zemlje do zemlje, pa iskustva studenata pokazuju da npr. u Makedoniji studenti u prosjeku mogu zaraditi po 8 eura dnevno, dok se u Japanu satnica kreće od 900 yena (6.8 eura) pa na više.

Za one koji preferiraju da zarade novac putem interneta postoje sajтови kao što su Tutor ABC ili freelancer.com , <https://www.peopleperhour.com/>, <https://www.upwork.com/>, preko kojih studenti, gdje god da se nalazili, mogu podučavati strane jezike, obavljati poslove prevođenja ili pružati bilo koji drugi vid online usluga, i na taj način zarađivati novac. Iskustva studenata su pokazala da je ovo odličan način da se zaradi solidna suma novca (naravno, u zavisnosti od vremena kojim raspolažeš).

Još jedna opcija jeste i uzimanje studentskog kredita u nekoj od crnogorskih banaka, gdje žirant može biti jedan od roditelja. Prema našim informacijama i iskustvima naših članova, postojala je i određena finansijska pomoć za studente u inostranstvu od strane Ministarstva prosvjete i sporta i Ministarstva nauke kroz HERIC program, ali nažalost, trenutno to nije slučaj. Ipak, topla preporuka je redovno pratiti njihove sajtove u cilju blagovremenog informisanja, ne samo kada je finansijska pomoć u pitanju, već i kada su u pitanju konkursi za stipendije stranih vlada.

Svakodnevni život

Jezik

Veliki broj fakultetskih programa i stipendija podrazumijeva adekvatno znanje engleskog jezika, koje veoma često nije dovoljno da bi se studenti u potpunosti adaptirali na društveni kontekst države u kojoj studiraju. Naš savjet je da student treba da izdvoji potrebno vrijeme i da se posveti učenju još jednog stranog jezika, jezika države u kojoj će boraviti.

Jedan od najefikasnijih načina učenja jezika jeste ostvarivanje komunikacije sa lokalnim studentima, a takođe je i dobra mogućnost učenja ukoliko u stanu ili domu, student živi sa studentima koji govore jezik države studija. Predlažemo da prilikom izbornih predmeta, ukoliko postoje u programu smjera koji je upisao/la, student odabere

jezik ili ukoliko na univerzitetu postoji Institut za strane jezike, istraži mogućnost pohađanja kursa. Na osnovu iskustava studenata saznali smo da je veliki broj kurseva besplatan za strane studente.

Takodje imamo informaciju da u Austriji postoje VWU, Orient, Deutsche Akademie kursevi koji koštaju 1250 eura po semestru, a u Mađarskoj kurs jezika možete pohađati na fakultetu po cijeni od svega 100 eura po semestru, dok je u Belgiji učenje besplatno u sklopu fakulteta, a postoji I Language Café svuda gdje se ljudi okupljaju da uče i vježbaju različite jezike.

Takođe mogu se učiti jezici i uz pomoć velikog broja online kurseva poput Duolingo-a, Easy German-a i sl.

Kultura i noćni život

S obzirom na to da je jedna od osnovnih prednosti studija u inostranstvu multikulturalizam, koji obogaćuje svakog pojedinca koji ima priliku da boravi i živi u inostranstvu, preporuka je da se što većoj mjeri isprate kulturni događaji. Ne treba zaobići zanimljive sajmove, tradicionalne festivale, ali i nacionalne galerije i muzeje kao i predstave i koncerte. Naš predlog je da se isprati i događaj Evropska noć muzeja, koji se obično organizuje u drugoj polovini maja, a kada su svi javni muzeji i galerije otvoreni za posjete. Takođe, ukoliko se prati sport, gledanje sportskih turnira i utakmica je način da se isprate neki od najuspješnijih svjetskih sportista.

Takođe na internet stranicima poput Triphobo ili Dayzeroproject mogu se naći neke od najposjećenijih i najpoznatijih festivala koje predlažemo da se posjete, ukoliko student bude u prilici.

Odgovore studenata na pitanje “**Šta se ne smije propustiti?**” i “**Koje atrakcije treba obići?**” mogu se pogledati u sledećoj tabeli:

Država	Šta se ne propustiti?	Šta obići?
Argentina	Tango show, salsa žurke, program u Teatru Colon	Teatro Colon, La Boca, San Telmo, Museo de Belas Artes
Makedonija	Bob Marley fest, Vinoskop	Kale, Matka
Rumunija	Mamaia Beach	Kula Vlad Tepesa
Rusija	Bijele noći i kulturni program	Kremlj, Izmailovskij kremlj, Arbatska ulica, Moskva siti
Slovenija	Lent Festival	Jezero Bled, Bohinj, Triglav
UAE	Ferrari World, Yas Waterpark	Burj Khalifa, džamija Šejha Zaida, Palm Jumeira

Preporuke

Naša glavna preporuka je da se istraže sve mogućnosti koje univerzitet nudi. Ne treba dozvoliti da fakultet bude samo mjesto gdje se dolazi da se prate predavanja i polažu ispiti.

Organizovati studentski život na najbolji mogući način, i tako ispuniti sopstvena očekivanja u zemlji studiranja.

Neka univerzitet bude na prvom mjestu kada su u pitanju izvori informacija. Treba učestvovati u svemu što se nudi i što student

smatra zanimljivim. Ukoliko univerzitet sprovodi olimpijade, takmičenja, kvizove – treba se prijaviti: vannastavne aktivnosti nisu samo interesantne već mogu biti i prilika za upoznavanje. Aktivnosti u različitim vrstama projekata povećavaju šansu za dobijanjem stipendije. Ako postoji sklonost ka naučnim aktivnostima, slobodno treba kontaktirati profesore. Tu su i univerzitetske i međunarodne konferencije koje će svakako predstavljati bogato iskustvo.

Ukoliko studenta zanima pisanje, može se priključiti redakciji studentskih novina ili jednostavno napraviti lični blog koji će voditi samostalno ili sa grupom istomišljenika.

Sport

U toku studija, moguće je baviti se sportom na amaterskom (ili čak profesionalnom) nivou; pokušati saznati da li univerzitet ima sportske timove. Na ovaj način mogu se upoznati studenti različitih godina studija, baviti se sportom koji se voli i imati priliku za takmičenjem u studentskim ligama. Neki od univerziteta takođe predviđaju i određene stipendije za svoje sportiste ili mogućnost reduciranja vrijednosti školarine, primjer: Univerzitet Luiss Carlo Guidi u Rimu, omogućava umanjenu školarinu za studente koji nastupaju za timove Univerziteta u italijanskim ligama.

Programi prakse (Internship)

U većini država, univerziteti predstavljaju posebnu i značajnu podršku privatnom i javnom sektoru, koja omogućava studentima da apliciraju za veliki broj programa stažiranja. Na ovaj način, studenti imaju priliku da steknu veoma značajna znanja i vještine, dobre preporuke, mogućnosti budućeg poslovnog angažmana kao i ekonomske benefite (ukoliko je intership plaćen).

Internship programi mogu, ukoliko je precizirano planom studiranja zamijeniti određene ispite, a veoma često su i obavezni, što ukazuje dodatno na njihov značaj.

Sem oglasa koji se mogu pratiti na sajtovima fakulteta, predlažemo da se obrati pažnja na sajtove prestižnih korporacija, brokerskih kuća, banaka, revizorskih institucija (Deloitte, Ernst and Young itd.), međunarodnih organizacija, ambasada kao i drugih relevantnih aktera koji posluju u sektoru koji je vaše usmjerenje.

Takodje, Ministarstvo vanjskih poslova Crne Gore, omogućava crnogorskim studentima da stažiraju u ambasadama Crne Gore kao i konzularnim predstavništvima u državi studija. Potrebne informacije mogu se dobiti u direktnom kontaktu sa ambasadama.

Navešćemo nekoliko primjera konkursa za internship programe:

<http://www.fao.org/employment/opportunities-for-young-talents/internship-programme/en/>

<https://earlycareers.bnpparibas.com/internships/>

http://www.unicredituniversities.eu/index.php/it/fellow/show/fellow_id/14

<http://www.ey.com/it/it/careers/students/your-development>

https://ec.europa.eu/stages/home_en

<https://cor.europa.eu/en>

<http://www.europarl.europa.eu/portal/en>

Studentske organizacije

Jedan od načina integrisanja inostranih studenata jeste i učešće u studentskim organizacijama. Veliki broj poznanstava studenata i kreiranje globalne mreže kontakata i poznanstava upravo potiče iz članstva u organizacijama ovog tipa. Aktivnim angažmanom u studentskim organizacijama, studenti mogu učestvovati u raznim projektima, sticati nova iskustva, posjećivati brojne institucije i mjesta od značaja u državi studija, organizovati razne seminare i predavanja, itd. Organizacije koje su međunarodnog karaktera omogućavaju razmjene, putovanja, učešće na stručnim školama i simpozijumima.

Napomena: u zavisnosti od odabranog studijskog programa studenti se mogu učlaniti u neku od organizacija koja okuplja studente istog obrazovnog profila, na primjer organizacija za studente pravnih nauka - <https://elsa.org/>, za studente elektrotehnike-<https://eestec.net/>, studente medicine, studente poljoprivrede i srodnih nauka itd.

Izdvojićemo i neke organizacije globalnog karaktera:

- **AIESEC**

AIESEC je najveća svetska studentska organizacija, u 127 država ima oko 86 hiljada članova i svoje predstavnike na 2400 univerziteta. AIESEC saraduje sa hiljadama partnerskih organizacija i kompanija širom svijeta i pruža im mogućnost da zajedno sa studentima vrše pozitivan uticaj na društvo.

Ova organizacija okuplja mlade ljude i omogućava im da razviju svoj liderski potencijal kroz volontersko i stručno iskustvo u inostranstvu, kao i kroz uključivanje u nacionalne projekte.

• **ESN - Erasmus Student Network**

Erasmus studentska mreža (ESN) je evropska studentska organizacija. Njihov cilj je podrška i razvoj razmjene studenata na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. Sastoji se od oko 13.500 članova u preko 500 lokalnih sekcija u 40 zemalja u visokoškolskim ustanovama.

ESN olakšava društvenu i ličnu integraciju međunarodnih studenata. Lokalni timovi ESN-a pružaju pomoć, uputstva i vrijedne informacije studentima. ESN pruža informacije o programima akademske razmjene i studentskoj mobilnosti uopšte.

Treba istaći da studenti na programu Erasmus imaju pravo na ESN karticu, koja omogućava ostvarivanje velikog broja popusta: popust na usluge prevoze, konzumaciju hrane i piće i razne druge vrste usluga.

• **OCSI – Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu**

OCSI je NVO koja se bavi populacijom crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI) i CSI alumnima u CG i širom svijeta, i ima za cilj da se razvije u najkompletniju i informacijama najbogatiju mrežu CSI, sa kapacitetom za aktivno globalno, regionalno i lokalno djelovanje.

Glavni cilj je uspostavljanje platforme za efikasnu i efektivnu saradnju među CSI populacijom u cilju stimulisanja profesionalne, naučne i drugih vrsta saradnje, kao i osiguravanje aktivnog uključivanja CSI populacije u lobiranje i pružanje/obezbjeđivanje podrške za inicijative i djelovanja u Crnoj Gori koja se bave naukom, obrazovanjem, umjetnošću, tehnologijom, dizajnom, ekologijom, održivim razvojem, zdravim stilovima života i ljudskim pravima.

Dodatne djelatnosti OCSI uključuju formiranje i održavanje zajednica crnogorskih studenata na inostranim univerzitetima, uspostavljanje saradnje na širem državnom i regionalnom nivou, saradnja sa mladim profesionalcima (CSI alumnima) širom svijeta, promocija Crne Gore i njene kulturne i prirodne baštine, saradnja sa organizacijama i zajednicama u crnogorskoj dijaspori, saradnja sa studentskim organizacijama, NVO i državnim institucijama u Crnoj Gori, podrška crnogorskim srednjoškolicima u izboru budućeg studentkog angažmana i korišćenje uspostavljene mreže za pružanje podrške održivom razvoju Crne Gore, a posebno razvoju nauke i istraživačkog angažmana mladih u Crnoj Gori.

Poruka

Dragi/a studente/kinjo,

na kraju nam ostaje da ti se, u ime Organizacije crnogorskih studenata u inostranstvu, zahvalimo na povjerenju, nadajući se da su ti ove stranice bar malo pomogle u prilagođavanju novim životnim i akademskim uslovima. Strah i nesigurnost zbog odlaska u nepoznato su prirodna osjećanja, sa kojima se svako od nas susreo, ali se i uvjerio da je to najbolji put ka akademskom i ličnom napretku. Podaci i stavovi koje smo predstavili u ovoj publikaciji, proizvod su iskustva naših članova. U tom smislu, iako je nemoguće napraviti vodič koji će obuhvatiti sve situacije, pokušali smo ti pomoći da naučiš na praksi drugih. Ukoliko smatraš da i tvoje iskustvo može biti relevantno za sadržaj budućih verzija ovog dokumenta, budi slobodan da nam se obratiš. Do tada, želimo ti svako dobro i uspjeh.

Izvori:

- Sajt Ministarstva prosvjete Crne Gore, <http://www.mpin.gov.me>
- Sajt Univerzitet Crne Gore, <http://www.ucg.ac.me>
- Sajt Ministarstva vanjskih poslova, <http://www.mvp.gov.me/mini-starstvo>
- Sajt ESN, <https://esn.org>
- Sajt Univerziteta Luiss Carlo Guidi, <http://www.luiss.it>
- Publikacija o aplikacionim procesima - Kako do studija u inostranstvu? OCSI

Zahvaljujemo se crnogorskim studentima u inostranstvu, bez čije pomoći izrada Publikacije o studijama u inostranstvu ne bi bila moguća.

ORGANIZATION OF
MONTENEGRINS
STUDYING ABROAD

Decembar 2018.

Projekat podržan od strane

